

Περίληψη :

Andronikos was born in the early 13th century, probably in Paphlagonia. Under the Patriarch Manuel II (1243-1254) he was metropolitan of Sardis. He collaborated closely with the subsequent Patriarch Arsenios Autoreianos (1254-1260, 1261-1265), while he also put himself at the head of a number of his followers. In 1260 he resigned his metropolitan throne; he was assigned to it again in 1283 but was removed from his post in the following year. Andronikos died in the very late 13th century.

Άλλα Ονόματα

Athanasios

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

early 13th century, probably Paphlagonia

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

late 13th century

Κύρια Ιδιότητα

metropolitan

1. Activity until 1259

Andronikos was born in the early 13th century, probably in [Paphlagonia](#). He was ordained at a young age and was already [metropolitan of Sardis](#) when Manuel II held the patriarchal throne (1243-1254). He is reported to have participated in two synods convened by Manuel II at [Nymphaion](#) (in the respective synodal documents he is referred to as [hypertimos](#) and [exarch](#) of [Lydia](#)). In 1253, during the negotiations between the [emperor of Nicaea, John III Vatatzes](#) (1222-1254), and the Roman Church over the union of the Churches, Andronikos was sent to Pope Innocent IV (1243-1254) as head of a delegation, which also included George Kleidas from [Cyzicus](#). In 1256 he participated in a council convened at Nymphaion by Patriarch [Arsenios Autoreianos](#) (1254-1260, 1261-1265).¹

Andronikos collaborated closely with Arsenios and supported him during his dispute with Emperor [Michael VIII Palaiologos](#) (1259-1282).² Furthermore, when Michael VIII removed Arsenios from the patriarchal throne (1260), Andronikos went to Selymbria to find the emperor and requested that he retire to his birthplace in support of the dethroned patriarch. But his request was rejected, so he resigned his metropolitan see, became a monk under the name Athanasios and retired to the monastery of the Saviour in Selymbria.

2. The return of Andronikos to the metropolitan see

In 1261, when Arsenios was restored to the patriarchal throne, Andronikos asked to return to his see. But the members of the Synod firmly rejected his request. After Arsenios was removed for a second time (1265), Andronikos was exiled.

In 1282, the new Emperor [Andronikos II Palaiologos](#) (1282-1328) recalled him to Constantinople. When he returned from exile, Andronikos put himself at the head of a group of followers of the dethroned patriarch and became one of the spiritual leaders of the [Arsenite](#) movement. With the mediation of another leading figure of the movement and imperial cousin, John Tarchaneiotēs, the Arsenite leader remained in contact with the emperor and became one of the main participants in the negotiations over the lifting of the Arsenite schism. According to the historian [George Pachymeres](#), the former metropolitan aimed to ascend the patriarchal throne. However, in 1283 he assented to the election of [Gregory II of Cyprus](#) (1283-1289) as patriarch.

After Gregory II ascended the throne, Andronikos was restored to the metropolis of Sardis by imperial order and became the

emperor's confessor. In the same period, he actively participated in the council convened by Andronikos II at the church of [Theotokos of Blacherna](#) and countersigned the **Tomos** for the defrocking of the pro-Latin hierarchs.

By 1284, however, he seems to have fallen out of grace. Shortly after the council convened in [Adramyttion](#) for the lifting of the Arsenite schism (Apr. 8-9, 1284), Andronikos faced the accusations of his pupil Galaktion, who even blamed him for treacherous conduct against the emperor. Andronikos was taken to the ecclesiastic court convened in [Lampsakos](#) and was condemned for illegally assuming the metropolitan see, since he had been tonsured a monk; he was therefore pillorized and defrocked.³

There is no information about his activity later on. Some researchers identify him with the unnamed metropolitan of Sardis sent as an envoy to Peter II of Aragon, Spain, in 1281.⁴ Andronikos died in the late 13th century.

-
1. Γουναρίδης, Π., *Το κίνημα των Αρσενιατών (1261-1310). Ιδεολογικές διαμάχες την εποχή των πρώτων Παλαιολόγων* (Athens 1999), p. 236, dates the second removal of the patriarch to 1264.
 2. Michael VIII Palaiologos, who had become the regent of John IV (1254-1258), the legal heir to the throne of Nicaea and son of Theodore II Laskaris, usurped power and pursued his own ascension to the imperial throne. However, he was opposed by Patriarch Arsenios Autoreianos. When Michael VIII blinded John IV, the patriarch excommunicated him. The dispute between the two men concluded in 1265, when Arsenios was dethroned. See Γουναρίδης, Π., *Το κίνημα των Αρσενιατών (1261-1310). Ιδεολογικές διαμάχες την εποχή των πρώτων Παλαιολόγων* (Athens 1999), pp. 35-60.
 3. Γουναρίδης, Π., *Το κίνημα των Αρσενιατών (1261-1310). Ιδεολογικές διαμάχες την εποχή των πρώτων Παλαιολόγων* (Athens 1999), p. 143. See also Failler, A. (ed.), *Georges Pachymères, Relations historiques II* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 24/3-4, Paris 1999), pp. 65-66.
 4. This view is also expressed by Dölger, F., *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453* (München 1977), pp. 74-75, no. 2,059.

Βιβλιογραφία :

	Σκουταριώτης Θεόδωρος , <i>Σύνοψις Χρονική</i> , Σάθας, Κ.Ν. (επιμ.), Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη 7, Βενετία – Παρίσι 1894
	Miklosich F., Müller J. , <i>Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana I-VI</i> , Vienna 1860-1890
	Γεώργιος Ακροπολίτης , <i>Χρονική Συγγραφή</i> , Heisenberg, A. – Wirth, P. (eds), <i>Georgii Acropolitae Opera I</i> (αναθ. P. Wirth), Stuttgart 1978
	Γεώργιος Παχυμέρης , <i>Συγγραφικαί Ιστορίαι</i> , Failler, A. (ed.), <i>Georges Pachymères. Relations historiques I-2</i> , Corpus Fontium Historiae Byzantinae 24/1-2, Paris 1984
	Γουναρίδης Π. , <i>Το κίνημα των Αρσενιατών (1261-1310). Ιδεολογικές διαμάχες την εποχή των πρώτων Παλαιολόγων</i> , Αθήνα 1999
	Laurent V. , <i>Les régestes des actes du Patriarcat de Constantinople, Fasc. IV: Les régestes de 1208 à 1309</i> , Paris 1971
	Dölger F. , <i>Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches, von 565-1453</i> , 3, München 1979
	Γεώργιος Παχυμέρης , <i>Συγγραφικαί Ιστορίαι</i> , Failler, A. (ed.), <i>Georges Pachymères. Relations</i>

	<i>historiques, III-IV, Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Series Parisiensis 24.3-4, Paris 1999</i>
	Nicol D.M. , <i>The Last Centuries of Byzantium, 1261-1453</i> , 2nd ed., Cambridge 1993
	"Ανδρόνικος", Trapp, E. – Beyer, H. – Leontiades, I. (eds), <i>Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit, I</i> , Wien 1976, 90
	Συκουτρής Ι. , "Περί το σχίσμα των Αρσενιατών", <i>Ελληνικά</i> , 2, 1929, 267-332

Γλωσσάριο :

	exarch
	At the Byzantine ecclesiastical administration the exarch, from the 5 th century onwards, was the head of an ecclesiastical province and later became another title of the Ecumenical Patriarch, certifying that he was the head prelate within the jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate. The office of exarch was abolished during the 6 th century, although exarchs were metropolitans or representatives of metropolitans who supervised the ecclesiastical provinces or the ecclesiastical and monastic foundations. During the late 14 th century as exarchs are referred the metropolitans who were located at ancient dioceses and supervised all the ecclesiastical sees and the charitable institutions of the ecclesiastical province and later the authorized representatives of the Patriarch (patriarchal exarchs).
	hypertimos
	A honorary title granted to metropolitans.
	tomos
	A term denoting the official ecclesiastical acts.

Πηγές

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 1-2* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 24/1-2, Paris 1984), pp. 143.18-145.4, 169.15-171.3, 355.17-357.6.

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 3* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 24/3, Paris 1999), pp. 65.7-66.14.

Παραθέματα

George Pachymeres refers to the participation of Andronikos of Sardis in the conflict that broke out in 1259, when Michael Palaiologos ascended the throne:

Λόγοι γούν ἐγένοντο, καὶ διεφιλονείκουν· ὁ δὲ πατριάρχης ἐν ἀμηχανία ἦν καὶ οὐκ εἶχεν οἷς προστεθεῖη. Παρήρχετο ἡ ἡμέρα, καὶ συμφωνεῖν οὐκ εἶχον. Μόλις οὖν καὶ μετὰ τὴν πολλὴν διαφιλονεικίαν οἱ ἀρχιερεῖς πάντες πλὴν τινων ὑποκλίνουσιν· ἦσαν δ' οὗτοι Ἀνδρόνικος ὁ τῶν Σάρδεων καὶ Μανουὴλ ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ τοῦ πίκλην Ψαρῶς καὶ Δισύπατος. Ἄλλ' ὁ τῶν Σάρδεων, ἅμα τῶ τὸν πατριάρχην πεισθῆναι, καὶ αὐτὸς συνεπιείθετο, τὰ πολλὰ συμβαλλομένου τῇ καταθέσει τοῦ τῆς κατὰ τὴν Ὀρεσιάδα Ἀδριανουπόλεως Γερμανοῦ, ἔτι δὲ Γρηγορίου Ἀγκύρας καὶ τοῦ Μελαγγεῖων Κωνσταντίνου· ὁ δὲ γ' Ἐφέσου Νικηφόρος, εὐλαβῆς ὢν ἀνὴρ καὶ τίμιος, οὐχ ὑπενόει τὸ ὑπορυττόμενον, ὡς ἐν ἀπλότῃτι ζῶν, καὶ εὐθὺς συνυπήγετο. Τοῦτ' ἔπασχον καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὁ δὲ πατριάρχης ἔγνω μὲν ἀπατηθεῖς, οὐκ εἶχε δὲ ὅ τι πράττοι, πολλῆς τῆς ἀνάγκης περιστάσης.

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 1* (CFHB 24/1, Paris 1984), pp. 143.18-145.4.

George Pachymeres recounts Andronikos's resigning his metropolitan throne (1260):

Ὁ δὲ Σάρδεων, σοφόν τι οἰόμενος πράττειν, εἰ μὴ τῶ βασιλεῖ διαμάχοιτο, τοῦ πατριαρχεύοντος ἀφιστάμενος, ἔγνω δι' ἄλλης ὁδοῦ ὑπελθεῖν τὸν κρατοῦντα. Καὶ δὴ, ἐπεὶ ὁ μὲν Φιλαδελφείας Ἰωαννίκιος κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος ἱερούργει, τοῦ βασιλέως

προτρεψαμένου, ό δέ βασιλεύς παρήν και ό Σάρδεων συμπαρήν, προσελθών αυτός βασιλεϊ, περι έαυτού ύπεμίμησκεν ώς τά τών μοναχών αναληψόμενος ταϊς του Φιλαδελφείας χερσί. Καί ός –οϋδέ γάρ ήγηόει τό τής γνώμης του λέγοντος ύπουλον, ώς έξοντός ποτε, ει αίροίτο, πρόφασιν τήν του άνακτος παρουσίαν, ώς βία τή εκείθεν λαβόντος τό σχήμα· μηδέ γάρ θέλειν εκ προαιρέσεως– εκείνον μέν και τί παθών διηρώτα μετασχηματίζεσθαι βούλοιο και εις τί βλέπων τόν ήσύχιον και άπράγμονα βίον αίροίτο· πλην οϋδεις, έλεγεν, ό κωλύσων, ει οϋτω βούλεται. Εκείνου δέ τας αίτίας συνείροντος και τήν του ύπονοουμένου σκανδάλου δόξαν δια πολλών αναιροϋντος, ό βασιλεύς διακόψας, έπει και τά τής λειτουργίας ήνυστο, προσέρχεται μέν τω λειτουργήσαντι και σφραγίζεται, λαβών εις άγιασμόν και τό ιερόν κλάσμα, εκείνους δ' άφεις, παραυτικά έξέρχεται του νεώ, ώς ό τι θέλοιεν, άπόντος εκείνου, πράξοντας. Ό δέ και οϋτως προσέρχεται και τό σχήμα δέχεται, Αθανάσιος άντ' Ανδρονίκου όνομασθείς.

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 1* (CFHB 24/1, Paris 1984), pp. 169.15-171.3.

Andronikos's attempt to regain his see:

Τών δ' άρχιερέων, πλην των προτέρων εκείνων, Μανουήλ τε του Θεσσαλονίκης και του Σάρδεων Ανδρονίκου, οϋδεις άλλος ήν ό σχιζόμενος. Τόν δ' Ανδρόνικον, ώς και κατά μοναχούς άποκαρείη, φθάσαντες ειπομεν· όν και επί τής αυτού πατριαρχίας Αρσένιος, ευ ειδώς ώς δι' εκείνου τό πρώτον έξορισθέντα ύπέδν τά μοναχών έξεπίτηδες, ήθελεν άνορθοϋν, άποθέμενον ευθέως τά ράκη, άλλ' οϋκ έξεγένετό οι εις τούτο και τούς ιεράρχας συμπίθειν. Επειδή γάρ εκείνος, τότε τω πατριάρχη κατ' ιδίαν κοινολογησάμενος, ευρεν, ει μόνον θελήσοι και ή σύνοδος, κατανεύοντα, έξελθών εκείθεν, έγνω πείρα διδόναι τό πράγμα. Καί δη κατά μίαν των συνοδικών ήμερών, συνεγνωκότος και του πατριάρχου, μανδϋαν τε άρχιερατικόν περιβάλλεται και επί κεφαλής τήν ιεράν επιτίθεται κίδαριν και, καθεσθεις έξω, καιρόν εκζητει συνελθειν τή συνόδω, τω πατριάρχη συνεδρευούση. Ως δ' ήγγέλλετο τή συνόδω τά περι τούτου περιμένοντος και άρχιερατικώς έστολίσθαι έμάνθανον, δεινά έποιοϋν και οϋκ ήθελον δέχεσθαι. Ως δέ τις εκείνων και τήν επιστολήν ένεφάνιζε τήν εκείνου, έν ή επέγραφεν έαυτόν οικείαις χερσίν Αθανάσιον, αυτικά τω μέν πατριάρχη τήν του βοηθειν όρμην ήμβλύσθαι και τό ύπερ εκείνου θερόν έψυχθαι συνέβαινε, τω δ' άνακοπέντι καθυφείναι τής πείρας και άπραγμόνως έντεϋθεν διάγειν.

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 2* (CFHB 24/2, Paris 1984), pp. 355.17-357.6.

The defrocking of Andronikos of Sardis (1284), according to George Pachymeres:

Οϋ μήν δέ κατά Λάμψακον προ του και ή δίκη επί μήκιστον χρόνον άργός ήν, ώς ειθιστο τά πολλά διαμέλλουσα, άλλά τω αρχηγω των τοιούτων, τω από Σάρδεων, καν οϋ παρήν πραττομένων, παλίμπους οϋσα έξ ύπερτέρας περιέστη χειρός. και δη παρ ά μαθητου αυτού του μοναχου προσαγγέλλεται Γαλακτίωνος χειρίστα και φρονών και λέγων κατά βασιλέως. ώς δη και ύποπτευθεις τά μέγιστα προς πολλά δίκαις καθοσιώσεως καθυπάγεται. τό δ' έντεϋθεν άπάσαις τε λοιδοροίαις περιβληθεις και έλεγμοις τοις εικόσιν, ότι και μοναχός ών οϋκ έφριξεν άθετήσας τό σχήμα και προς τόν των άρχιερέων μεταπηδήσας βαθμόν, και τά δεινά παθών εκ πολλών, τέλος πυγμαϊς τε και ωθισμοις άνάρπαστος γεγώνως έξω που του κοινου συνεδριου παρέρριπται, ότε και ό Λαρίσης Νικάνδρος τής Ιωάννου χειροτονίας ών και δια τούτο παρ' εκείνου καθαιρεθεις, εκείσε παρών και γ' άτίμως εκείνον εκριφθέντα θεώμενος, λαβών μοναχικόν επιτύμβιον μεθ' όσου μυκτήρος και χλευασμού επιτίθησιν. ό δέ προς τούτο μόνον έν έαυτω γεγώνως (τά γάρ πλείστα έξω νοός ήν) έρρίπτει τε παρευθής επισχών τήν καλύπτραν εκ σφενδονών, και ταϊς όξειαις βολαις του ήλιου γυμνήν έδίδου καθυπακούειν τήν κεφαλήν. ό δέ και αυθις αναλαμβάνων επετίθει, και αυθις εκείνος άπέρριπτεν. και τούτο πολλάκις γεγόνως, γέλως ήρητο παρ ά των παρόντων και χλεύη και επιτίμησις οϋ μικρά. οι δέ γε προσεκτικώτεροι, άνάγοντες τόν νοϋν προς άπερ εκείνος έποiei τούς άρχιερείς πρότερον, όμοίαις δίκαις ύποβάλλουσιν εκείνον κατενόουν τήν πρόνοιαν.

Failler, A. (ed.), *Georges Pachymérés, Relations historiques 3* (CFHB 24/3, Paris 1999), pp. 65.7-66.14.

Χρονολόγιο

early 13th c.: Andronikos is born, probably in Paphlagonia

1253: As metropolitan of Sardis, Andronikos is put at head of a delegation sent to Pope Innocent IV to discuss the union of the Churches

1256: Andronikos participates in a council at Nymphaion

1260: Andronikos resigns his metropolitan throne of Sardis. He becomes a monk and retires to the monastery of Christ Saviour in Selymbria, under the name Athanasios

1265: Andronikos is exiled

1282: Emperor Andronikos II Palaiologos recalls him from exile. Andronikos of Sardis is put himself at the head of a group of followers of the former Patriarch Arsenios Autoreianos

1283: He returns to the metropolis of Sardis

1284: Andronikos is accused of high treason; he is sentenced for breaking faith with monastic life and illegally assuming the metropolitan throne; he is dethroned

late 13th c.: Death of Andronikos